

MUSEOVIRASTO
Rakennushistorian osasto

POHJATUTKIMUKSET KIRKKONUMMEN KIRKON SAKARISTON LUONA

Kertomus virkamatkasta 6.8.1993
Markus Hiekkänen

Vuonna 1847 rakennetun Kirkkonummen kirkon sakariston suunnitellun maanalaisen laajennuksen johdosta teki Insinööritoimisto Pohjatekniikka Oy 6.8.1993 kirkkomaan pohjoisosassa, lähinnä huoltorakennuksen ja sakariston välissä pohjatutkimuksia kallion pinnan korkeusaseman määrittämiseksi. Työn aikana tehtiin toistakymmentä porausta ja yksi tärykairaus sekä kaivettiin koneellisesti ja lapiolla kaksi koekuoppaa, toinen sakariston pohjoisseinän viereen (koekuoppa I), toinen kirkon pohjoissakarän pohjoisseinän viereen (koekuoppa II). Mukana ja seuraamassa olivat insinööri Korhonen (insinööritoimisto Magnus Malmberg Oy), insinööri Kurt Bergman (LVI-insinööritoimisto K. Bergman Ky), insinööri Pekka Kantee (Insinööritoimisto Pohjatekniikka Oy), arkkitehti Esa Karhumaa (Arkkitehtitoimisto O. Hansson Ky), vahtimestari Ahonen (Kirkkonummen seurakunnat). Suoritin paikalla valvontaa ja dokumentointia.

Porauksissa ja vaakituksissa saavutetut tulokset osoittivat kallionpinnan olevan 1,0-1,5 m syvyydessä (ks. liitteenä oleva kartta). Pohjoissakarän ja sakariston välissä syvyys on 1,7 m (poraus 1), kun taas sakariston luoteiskulman vieressä se on 1,2 m. Koilliskulmalla vastaava luku on 1,4 m ja sakariston itäpuolella lähellä portaita jopa 2,3 m. Lähempänä huoltorakennusta syvyys vaihtelee 1,0 ja 1,6 m välillä. Välittömästi huoltorakennuksen itäpuolella kallion on vain 0,4 m syvyydessä.

Maanpinnan korkeus sakariston länsipuolella on +17,4, luoteiskulmassa +17,2, koilliskulmassa +17,0 ja itäpuolella +16,9. Huoltorakennuksen eteläpuolella korkeus on +16,8-17,2 ja kirkkomaan muurin pohjoispuolella vain +14,4.

Sakaristonlaajennuksen suunnitellun alueen poikki kulkee lähinnä kaakko-luode-suunnassa kaksi maanalaista kaapelia (ks. liitekartta), joiden kaivaminen lienee osittain tuhonnut kulttuurikerrosta. Myös muita häiriöitä voi maaperässä olla.

Maaperän laadun selvittämiseksi ja kulttuurikerroksen paksuuden ja luonteen määrittämiseksi kaivettiin traktori-kaivurilla sakariston pohjoisseinän viereen, keskiak-

selilta itään, pohjois-eteläsuunnassa 1,9 m pituinen ja itä-länsisuunnassa 1,05 m levyinen koekuoppa I (ks. valokuvat, RHO arkisto sekä liitekartta). Kuopan itäreuna sijaitsi 1,5 m sakariston koilliskulmasta. Kuopan pohja ja reunat puhdistettiin ja tasattiin lapiolla. Kallion pinta tuli esiin maanpinnasta laskien 1,05 m syvyydessä. Se oli kiinteää, halkeilematonta silokalliota, joka kuopassa hiukan vietti kohti sakariston seinää.

Kallion päällä oli ohut mutta tiivis, kymmenkunta senttimetriä paksu pohjamoreeni ja silttiä (kerros 4). Paikoin ulottui kuitenkin pääasiassa ylempänä oleva likainen hiekka aina kallioon asti. Hiekkakerroksen paksuus oli n. 0,4 m (kerros 3). Tämän hiekkakerroksen päällä oli tumma, runsaasti orgaanisperäistä ainesta sisältävä kerros, joka ulottui aina n. 0,1 m syvyyteen asti maanpinnasta (kerros 2). Tämä viimeinen 0,1 m oli sepeliä (kerros 1). Muutamia luuta näkyi siellä täällä, mutta ei varsinaisia hautoja. Rakennusjäännöksiä tai esim. purkujätettä ei kuopassa ollut. Vaikutti siltä, että ainakin osa kerroksen 2 massasta on tuotu muualta, kun taas kerros 3 on paikan luontaista maakerrosta. Kerroksen laikuttaisuus, so. puhtaan ja likaisen hiekan epäsäännöllinen vaihtelu viitannee hautojen kaivamiseen aikaisempina vuosisatoina, ehkä ennen 1600-lukua, mene tiedä.

Koska koekuoppa tehtiin välittömästi sakariston seinän viereen, voitiin myös seinän perustuksesta tehdä havaintoja. Perustus on varsin vaatimaton koostuen pienehköistä, muokkaamattomista kivistä, joita on vain kaksi tai korkeintaan kolme kerrosta päällekkäin. Perustus ei lainkaan työnny seinän pystypinnasta ulos ja se on tehty kulttuurikerroksen päälle kylmäladontana. Syvimmilläänkin perustus on vain 0,3 m.

Koekuoppa II tehtiin kirkon pohjoissakaran pohjoisseinän viereen, lähelle koilliskulmaa. Pohjois-eteläsuunnassa koekuopan koko oli 1,1 m, itä-länsisuunnassa 1,5 m. Kuopan itäreunan etäisyys sakaran koilliskulmasta oli 0,85 m ja länsireunan pohjoisportaasta 2,0 m. Työ jouduttiin melko pian traktorikaivurilla aloitetun työn jälkeen lopettamaan, kun kauha katkaisi kellotapuliin johtavan soittokellojen kaapelin. Tämän jälkeen työtä jatkettiin lapioin.

Kallio tuli koekuopassa vastaan 0,75 syvyydessä maanpinnasta. Kallion pinta oli tässäkin silokalliota ja vietti hiukan länteen. Maaperä on soraa. Maanpinnasta n. 0,1 m syvyydellä tuli seinän vieressä vastaan komea muuriantura, joka koostui suorakulmaisiksi lohkotuista, suuruudeltaan 0,5 á 0,6 m suuruisista. Antura työntyi seinästä suorakulmaisena n. 0,35 m. Kaikki kivet oli saumattu kalkkilaastilla ja alimmat kivet oli saumattu myös alla olevaan kalliopintaan.

Keskustelin vielä arkkitehti Karhumaan kanssa tapulin suunnitelluista WC-tiloista sekä siivouskomeron paikasta. Molempien suunnittelu on edennyt viime tapaamisesta (ks. allekirjoittaneen ja Maija Kairamon kertomus 30.7.1993 matkasta 27.7.1993) ja nyt on seurakunnassa tehty päätös WC-tilojen sijoittamiseksi

tapulin pohjoiseen siipirakennukseen. Siivouskomeroa puolestaan ollaan hankkimassa kirkon länsisakaran eteishuoneen pohjoisosaan. Totesin kuten aiemminkin, että museovirastolla tuskin on mitään hankkeita vastaan, mutta olisi ehkä mietittävä, mitkä toimenpiteet ovat riittäviä ja milloin joudutaan rakentamaan turhaan.

Ilmoitin Karhumaalle, että sikäli kuin WC-tilat ja siivouskomero rakennetaan, tulee niitä varten tehtävien vesi- ja viemärikaivantojen kohdalla tehdä arkeologiset tutkimukset. Erikoisen mielenkiintoisia tuloksia voidaan odottaa kirkon luoteispuolella, missä voi olettaa olevan keskiaikaisen kirkkomaan muurin jäännöksiä.

Helsingissä 25.8.1993

Markus Hiekkanen

